

Русецька О. О.,

аспірант

кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
приватний виконавець виконавчого округу
Дніпропетровської області

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗМЕЖУВАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ВИКОНАВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Анотація. У статті на основі аналізу доктрин права, норм чинного законодавства України та судової практики досліджено питання розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної влади. Відповідно до норм законодавства встановлено, що оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної влади здійснюється у судовому порядку, а саме в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві. Крім того рішення, дії або бездіяльності державного виконавця також можуть бути оскаржені стягувачем та іншими учасниками виконавчого провадження (крім боржника) до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Рішення, дії та бездіяльності начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня. Додаткова аргументовано, що суб'єктний склад щодо оскаржень рішення, дії чи бездіяльності виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби різниться в залежності від виду оскарження.

Встановлено відповідно до аналізу норм законодавства, що скарга на такі рішення у порядку цивільного судочинства та господарського судочинства подається тільки стороною виконавчого провадження (стягувачем та боржником). Натомість відповідно до ч.1 ст. 287 КАС України подається учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій. Також в порівнянні з нормами ЦПК України та КАС України, вбачається що в цивільному та господарському судочинстві подається скарга щодо оскарження рішення, дією або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, а адміністративному судочинстві подається позовна заява. Отже, скарга або позовна заява на оскарження рішень або дій виконавців чи інших посадових осіб органів державної виконавчої служби подається до юрисдикції того суду, який ухвал таке рішення. Крім випадків, коли позовна заява подається на постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанови приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів. Такі заяви подаються до юрисдикції адміністративного суду.

Ключові слова: юрисдикція; цивільне судочинство; господарське судочинство; адміністративне судочинство;

виконавчого провадження; учасники виконавчого провадження; оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби.

Постановка проблеми. Відповідно до норм міжгалузевого законодавства та єдиного підходу до питання про розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби, процедура такого оскарження має певні зауваження як в доктрині права так й в судовій практиці. Крім того, необхідно зазначити, що судова практика щодо розмежування юрисдикції при оскарженні рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби по-різному трактує таке питання.

Як справедливо з цього приводу зазначає І. В. Лимарь, що «це полягає в тому, що законодавець визначив декілька форм порядку судового оскарження неправомірних рішень чи дій виконавців за загальним правилом звернення за судовим захистом стороною виконавчого провадження до цивільного чи господарського судів, відповідно до того яким судом було ухвалене рішення. У разі звернення зі скаргою іншими особами – до адміністративного суду за місцем знаходження органу ДВС, на виконанні якого знаходиться таке рішення. Така законодавча конструкція, на перший погляд, не породжує конфлікту визначення юрисдикційних аспектів реалізації права на звернення зі скаргою у даній категорії справ. Проте застосування на практиці згаданих правових норм викликає суперечливі питання для роздуму» [1, с. 113].

Стан дослідження. Проблематиці питань щодо розмежування юрисдикції оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби присвячено праці багатьох науковців. Так, вагомий внесок у дослідження цього питання зробили такі вчені як: О. Б. Верба, В.В. Комаров, І. В. Лимарь, Д.Д. Луспеник, В.М. Притуляк та ін.

Мета статті полягає у вирішенні питання розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної влади з формулюванням пропозицій щодо його розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Питання розмежування юрисдикції судових та інших органів України щодо здійснення контролю у виконавчому провадженні визначені у ст. 74 Закону

України «Про виконавче провадження» [1]. Відповідно до положень цієї норми законодавства «рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом. Рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом» (ч.ч. 1-2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження») [2].

Згідно ч. 3 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» «рішення, дії або бездіяльність державного виконавця також можуть бути оскаржені стягувачем та іншими учасниками виконавчого провадження (крім боржника) до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Рішення, дії та бездіяльність начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня». Необхідно зазначити, що до начальника відділу можна оскаржити рішення, дії або бездіяльність тільки щодо державного виконавця. Крім того законодавець позбавив право боржника на таке звернення.

Отже, суб'єктний склад щодо оскаржень рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби різняться в залежності від форми захисту.

Також законодавець передбачає наступні форми захисту щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців, а саме оскарження здійснюється в судовому порядку, а також у випадках передбачених законодавством можна звернутись з відповідною скаргою до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, а рішення, дії та бездіяльність начальника відділу, можливо оскаржити до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня.

З цього приводу справедливо зазначає Є.О. Загоруйко, що «у наукових працях ідеться про існування двох видів оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої влади: 1) адміністративний порядок оскарження до вищої посадової особи; 2) судовий порядок оскарження (до суду)» [3, с. 19].

У судовому порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби можуть бути оскаржені в порядку цивільної, господарської або адміністративної юрисдикції. В листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28.01.2013 року «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення у цивільній справі» зазначено, що «...критеріями визначення юрисдикції судів щодо вирішення справ з приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення є юрисдикційна належність суду, який видав виконавчий документ, та статус позивача як сторони у виконавчому провадженні» (ч. 4 п. 2) [4].

Щодо розмежування юрисдикції суду про оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби, то законодавець визначає до якого виду судочинства необхідно звернутися. Однак у судовій практиці є різні рішення суду з цього приводу.

Так, Велика Палата Верховного Суду у своїх постановках від 12 грудня 2018 року у справі № 757/61236/16-ц, від 27 березня 2019 року у справі № 824/297/18-а зазначила, що «...спір з приводу оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби щодо примусового виконання виконавчого листа, виданого судом у кримінальній справі, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки КПК України не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, їх посадових осіб. Аналізуючи вищезазначену постанову, науковці зазначають, що «...виконання вироку суду в частині задоволеного цивільного позову здійснюється за правилами ЦПК України і оскаржуються дії, рішення чи бездіяльність виконавця у такому виконавчому провадженні також за правилами ЦПК України» [5, с. 28].

Верховного Суду від 16.09.2020 року у справі № 356/397/17 ухвалив виключне рішення, в якому зазначив «про скасування постанов державного виконавця щодо стягнення з боржника судового збору та витрат на проведення виконавчих дій відноситься до юрисдикції адміністративних судів, але непослідовність національного суду створила перешкоди та невизначеність у реалізації права на судовий захист та постановив розглядати цю справу в порядку цивільного судочинства». Необхідно зазначити, що оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат виконавчого провадження відноситься до адміністративного суду відповідно до ч. 2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження».

В іншій постанові Великої палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі № 175/1571/15 [6] зазначено, що «особа оскаржила дії начальника відділу державної виконавчої служби (ДВС), який не скасував постанову виконавця про направлення виконавчого провадження до іншого відділу ДВС. Велика палата Верховного Суду вказала на те, що судовий контроль здійснюють суди тієї юрисдикції, у межах якої була вирішена справа та роз'яснила, що у зведеному виконавчому провадженні судовий контроль здійснює суд адміністративної юрисдикції незалежно від того, у яких судах слухалася відповідна справа. Якщо ж виконавчі провадження не були об'єднані у зведене виконавче провадження, то справа слухається в суді тієї юрисдикції, у межах якої справа була розглянута по суті». Також в постанові зазначено, що «постанова начальника відділу ДВС може бути оскаржена в судовому порядку, адже, по-перше, юрисдикція судів поширюється на всі судові спори відповідно до Конституції України, а по-друге, судовий контроль має забезпечити виконання судових рішень належним чином. Юрисдикція ж визначається не тільки складом сторін, які беруть участь у справі, а й характером правовідносин, що склалися. Оскільки ця справа вирішувалася в судах загальної юрисдикції, то ВП ВС дійшла висновку, що оскарження дій начальника відділу ДВС підлягає вирішенню також у суді загальної юрисдикції».

Необхідно звернути увагу, що відповідно до ч. 3 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» «рішення, дії та бездіяльність начальника відділу, якому безпосередньо підпо-

рядкований державний виконавець, можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня. Начальник відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, при здійсненні контролю за рішеннями, діями державного виконавця під час виконання рішень має право у разі, якщо вони суперечать вимогам закону, своєю постановою скасувати постанову або інший процесуальний документ (або їх частину), винесені у виконавчому провадженні державним виконавцем, зобов'язати державного виконавця провести виконавчі дії в порядку, встановленому цим Законом». Однак, сторона виконавчого провадження не позбавлена права на звернення до суду щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби у тому числі щодо оскарження дій начальника відділу державної виконавчої служби (ДВС), який не скасував постанову виконавця про направлення виконавчого провадження до іншого відділу ДВС. Крім того як правильно зазначив Верховний Суд у своїй постанові, що «до юрисдикції адміністративних судів належать справи про оскарження рішень, дій або бездіяльності державних, приватних виконавців, посадових осіб органів ДВС у процедурі виконання рішень інших органів, у тому числі щодо виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, як виконавчих документів в окремому виконавчому провадженні». А оскільки була подана скарга на дії начальника відділу державної виконавчої служби (ДВС), який не скасував постанову виконавця про направлення виконавчого провадження до іншого відділу ДВС та оскільки ця справа вирішувалася в судах загальної юрисдикції, то Верховний Суд дійшов висновку, що «оскарження дій начальника відділу ДВС підлягає вирішенню також у суді загальної юрисдикції».

Необхідно зазначити, що відповідні процесуальні кодекси також передбачають положення щодо визначення юрисдикції суду про оскарження рішень або дій виконавців чи інших посадових осіб органів державної виконавчої служби. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 447 ЦПК України «судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції». Крім того ЦПК України був доповнений статтею 447⁻¹ «Право на звернення із скаргою до суду» відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень» № 4094-IX від 21.11.2024 року, яка передбачає, що «сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права». Аналогічна норма за змістом міститься у ст. 339⁻¹ ГПК України.

Крім того звертає на себе увагу, що така скарга у порядку цивільного судочинства та господарського судочинства подається тільки стороною виконавчого провадження (стягувач, боржник). Натомість відповідно до ч.1 ст. 287 КАС України «учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця

чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб»[7]. Також в порівнянні з нормами ЦПК України, ГПК України та КАС України, вбачається що в цивільному та господарському судочинстві подається скарга щодо оскарження рішення, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, а адміністративному судочинстві подається позовна заява.

Висновки. Отже, скарга або позовна заява на оскарження рішень або дій виконавців чи інших посадових осіб органів державної виконавчої служби подається до юрисдикції того суду, який ухвал таке рішення. Крім випадків, коли заява подається на постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанови приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів. Така заява подається до юрисдикції адміністративного суду.

Література:

1. Лимарь І. В. Судовий контроль за виконавчим провадженням у цивільному процесі. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2023. 247 с.
2. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №30. Ст. 542.
3. Загорюлько Є.О. Оскарження рішень, дій і бездіяльності органів державної виконавчої служби, пов'язаних із застосуванням заходів адміністративного примусу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 40. Том 2. 2016. С.18-22.
4. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення у цивільній справі : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28.01.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v15274013>
5. Вербічка М., Балик В. Деякі аспекти розгляду справ з приводу рішень, дій чи бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. 4 (28). 2021. С. 25-30.
6. Постанова Великої палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі № 175/1571/15. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1241372/>
7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

Rusetska O. Certain aspects of the definition of jurisdiction regarding appeals against decisions, actions or insecurity of performers and officials of state executive service bodies

Summary. The article, based on the analysis of legal doctrines, the norms of current legislation of Ukraine and judicial practice, examines the issue of delimitation of jurisdiction regarding the appeal of decisions, actions or inaction of executors and officials of state authorities. In accordance with the norms of the legislation, it is established that the appeal of decisions, actions or inaction of executors

and officials of state authorities is carried out in court, namely in civil, commercial and administrative proceedings. In addition, the decision, actions or inaction of the state executor may also be appealed by the collector and other participants in the enforcement proceedings (except the debtor) to the head of the department to which the state executor is directly subordinate. The decision, actions and inaction of the head of the department to which the state executor is directly subordinate may be appealed to the head of the state enforcement service body of a higher level. It is additionally argued that the subject composition regarding appeals against decisions, actions or inactions of the executor and officials of the state enforcement service bodies varies depending on the type of appeal.

It has been established in accordance with the analysis of the norms of the legislation that a complaint against such decisions in civil and commercial proceedings is filed only by a party to the enforcement proceedings (the collector and the debtor). Instead, in accordance with Part 1 of Article 287 of the Code of Civil Procedure of Ukraine, it is filed by participants in enforcement proceedings (except for

a state bailiff, a private bailiff) and persons involved in carrying out enforcement actions. Also, in comparison with the norms of the Code of Civil Procedure of Ukraine and the Code of Civil Procedure of Ukraine, it is seen that in civil and commercial proceedings a complaint is filed to challenge a decision, action or inaction of a state bailiff or other official of a state enforcement service body or a private bailiff, and a statement of claim is filed in administrative proceedings. A complaint or statement of claim to challenge decisions or actions of bailiffs or other officials of state enforcement service bodies is filed with the jurisdiction of the court that issued such a decision. Except for cases where a claim is filed against a state bailiff's decision to collect an enforcement fee, a private bailiff's decision to collect the main fee, enforcement proceedings costs, and fines. Such claims are filed under the jurisdiction of an administrative court.

Key words: jurisdiction; civil proceedings; commercial proceedings; administrative proceedings; enforcement proceedings; participants in enforcement proceedings; appeals against decisions; actions or inactions of executors and officials of state enforcement bodies.